

Oslo, 14. september 2018

Innspill til Folkehelsemeldingen

Av-og-til er glade for at regjeringen ønsker et løft i folkehelsepolitikken. Alkohol fører til sykdom og for tidlig død for mange mennesker. Forebygging av alkoholrelatert uhelse er derfor et viktig tiltak i folkehelsepolitikken.

Av-og-til er en alkoveitorganisasjon. Vi jobber med situasjoner der alkohol utgjør en særlig risiko eller kan være til ulempe for andre. Av-og-til vil bidra til å redusere de negative følgene av alkoholbruk i samfunnet og gjøre hverdagen tryggere for alle.

Alkoveit er viktig for å styrke og bedre folkehelsen. Som samfunn er vi avhengig av at folk flest utøver godt alkoveit, slik at vi kan nå målet til Verdens helseorganisasjon om 10 prosent reduksjon i skadelig bruk av alkohol innen 2025.

Vi ønsker å peke på noen områder som vi mener det er viktig at regjeringen vektlegger i folkehelsearbeidet.

Negative helseeffekter av alkoholbruk

Risikoen for sykdom, skader og sosiale problemer øker i takt med bruken av rusmidler. Alkohol er i omfang det rusmiddel som forårsaker mest skade. Rus er en viktig årsak til omsorgssvikt, arbeidsledighet, psykiske lidelser, samlivsbrudd og vold.

Det er forsket mye på hvordan alkohol påvirker fysisk og mental helse. Det blir stadig påvist flere sammenhenger mellom alkoholbruk og ulike alvorlige sykdommer. Høyt alkoholforbruk øker blant annet risikoen for høyt blodtrykk, hjerneslag, gikt og en rekke andre sykdommer. Alkohol er i seg selv et kreftfremkallende stoff, og alkoholinntak øker risikoen for å utvikle flere ulike kreftformer, blant annet tykktarmskreft, brystkreft og leverkreft. Artikkelen *Alcohol use and burden for 195 countries and territories, 1990-2016*, ble publisert i The Lancet 23. august 2018, og konkluderer med at alkoholbruk er en ledende risikofaktor for sykdom globalt, som medfører tap av helse og for tidlig død.

Vi er opptatt av at de negative helseeffektene av alkoholbruk blir gjort kjent for den norske befolkningen. Det vil gjøre det mulig for folk å gjøre gode og opplyste valg i sin omgang med alkohol.

Av-og-til ønsker:

- at forskningen om skadevirkningene av alkohol sammenfattes på en slik måte at befolkningen kan få korrekt informasjon om helsekonsekvenser av sin alkoholbruk.
- at opplysning- og holdningsskapende arbeid styrkes, slik at folk har kunnskap om skadevirkningene av alkoholbruk på egen helse.

Passiv drikking

Utfordringene knyttet til alkohol rammer ikke bare den som drikker, men ofte også en uskyldig tredjepart. Mange barn og unge har en oppvekst som er sterkt preget av andres alkoholbruk. Folkehelseinstituttet anslår at om lag 90.000 barn vokser opp i et hjem der minst en av foreldrene sliter med alkohol. For mange av disse barna vil utfordringene hjemme forbli en dypt bevart

hemmelighet som de ikke deler med noen. Det er viktig at disse barna - og foreldrene deres - fanges opp, slik at de kan få hjelp og oppfølging.

Av-og-til ønsker:

- at arbeidet i helsesøstertjenesten, barnehage og skolevesen blir styrket slik at barn om lever i hjem med alkoholproblemer blir oppdaget og får den hjelpen de trenger.

For barn kan voksnes alkoholkonsum oppleves som vanskelig lenge før foreldrene har et uttalt alkoholproblem. Mange av de barna som i voksen alder oppsøker behandlingstilbud har vokst opp i hjem der foreldrene aldri har søkt hjelp for sine alkoholproblemer. Derfor er det viktig at det holdningsskapende arbeidet rettet mot hele foreldregruppen blir forsterket, og at det blir skapt bevissthet rundt at «normaldriking» også kan være skadelig for barn.

Av-og-til ønsker:

- at frivillige organisasjoner som driver opplysnings- og holdningsskapende rusarbeid styrkes.
- at alkohol er tema i det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom.
- at foreldre i kontakt med helsestasjon får informasjon om at voksnes alkoholbruk kan påvirke et barn lenge før det de fleste tror, og at det er viktig å ha et bevisst forhold til om man skal drikke og eventuelt hvor mye, når man er sammen med barn.
- at materiell om hvordan alkoholinntak påvirker barn gjøres tilgjengelig for alle jordmødre, helsesøstre og på alle helsestasjoner.

Forskning viser at barn som har foreldre som er avhengig av alkohol har større sjanse for å erfare vanskelige livshendelser enn andre barn. Universitetet i Agder har nå et forskningsprosjekt om mulige konsekvenser av mer «vanlige» former for alkoholbruk. Denne tematikken har i liten grad vært gjenstand for forskning tidligere.

Forskning er viktig for å sikre et gode kunnskapsgrunnlag for å kunne gi gode råd til befolkningen, for å få oversikt over skadene alkohol gir og hvordan vi kan forebygge dem i fremtiden.

Av-og-til ønsker at:

- Det blir bevilget mer penger til å forske på hvordan voksnes alkoholbruk rammer barn, både i hjem der foreldrene har stor alkoholbruk, og i familier med mer «normal» alkoholbruk.
- Det blir bevilget mer penger til å forske på hvordan helsesektoren og samfunnet for øvrig kan fange opp alkoholproblematikk blant folk flest.

Idrett

Tall fra Ungdata viser at 93 prosent av alle ungdommer har deltatt i organisert idrett i løpet av oppveksten. Idretten er derfor en viktig arena for å forebygge alkoholbruk, samtidig som idretten er et fristed for mange av de barna som opplever at mamma eller pappa drikker for mye alkohol. Av-og-til jobber sammen med Norges Idrettsforbund, ti særforbund og mer enn 500 lokale klubber og idrettslag for å sørge for at barneidretten er alkoholfri, og en god og trygg arena for alle barn.

Flere studier antyder at å delta i idrett har en positiv effekt på barn som kommer fra hjem med alkoholiserede foreldre: Idrettsmiljøet er en spesielt godt tilpasset del av ungdomsmiljøet og å delta i idrett «nuller ut» andre risikofaktorer. Det er derfor viktig at alle barn, uavhengig av familiebakgrunn og familiens økonomi, har mulighet til å delta i idretten.

Av-og-til ønsker:

- at regjeringen følger opp forpliktelsene i fritidserklæringen og sørger at «*alle barn, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon, har mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre*».
- å kunne utvide og oppskalere samarbeide med idretten for å sikre at barneidretten er en alkoholfri sone.

Kommunen – viktig arena for alkoholforebygging

Det er viktig med et godt og effektivt forebyggende arbeid i kommunene. Samarbeid mellom enkeltpersoner, grupper og institusjoner i lokalmiljøene er effektive i forebygging.

I Av-og-til har vi siden 2003 samarbeidet tett med kommuner over hele landet, etter en egen metode for lokaltilpasset og lokalforankret alkoholforebygging, utviklet i samarbeid med kompetansesentrene for rus. Kommunene har en unik mulighet til å komme i direkte dialog med befolkningen i ulike faser av livet, i tillegg til at de håndhever alkoholloven.

Gjennom Av-og-til Lokalt jobber Av-og-til og kommunene sammen for at flere skal reflektere rundt eget forbruk og vise alkovett. Organiseringen og metoden gjør at man når nye miljøer og arenaer lokalt.

Rus er et nasjonalt problem som trenger en lokal løsning. Vi opplever en stadig økende interesse fra kommune-Norge for å ta del i dette arbeidet, og ønsker derfor å utvide dette til å gjelde flere kommuner.

Av-og-til ønsker å:

- utvide samarbeidet med flere kommuner og enda tydeligere integrere folkehelse i samarbeidet. For å kunne håndtere dette tilfredsstillende er vi avhengig av økt bevilgning over statsbudsjettet.

I vårt nettverk av Av-og-til-kommuner finnes det flere kommuner som har jobbet systematisk med alkoholforebyggende arbeid over flere år, og som har lyktes å gjøre det til en gjennomgående del av kommunens arbeid og tjenestetilbud. Disse kommunene vil det være nyttig å bruke som modeller og inspirasjonskilder for iverksetting lokalt andre steder.

Dette er Av-og-til

- I juni 1980 skrev de parlamentariske lederne på Stortinget under på et opprop for Alkokutt, en tverrpolitisk kampanje for redusert alkoholbruk. Senere endret Alkokutt navn til Av-og-til.
- I dag representerer Av-og-til en unik allianse av 49 ulike organisasjoner fra det frivillige Norge. Vi samarbeider også med over 50 kommuner.
- Av-og-til jobber med holdningsskapende arbeid rettet mot det brede laget av befolkningen.
- Av-og-til jobber med situasjoner der alkohol kan utgjøre en spesiell risiko eller være til skade for andre. Disse situasjonene er fritidsbåt, graviditet, idrett, livskriser, arbeidsliv, trafikk og samvær med barn og unge.